

Srečneži v Ljubljani

(Andrej Skubic: *Grenki med*, DZS, Ljubljana 1999)

Prvenec redko požanje hvalo, kakršno je požel prvi roman Andreja Skubica *Grenki med*, ki ga je lani izdala DZS (nagrada kresnik). V nekem smislu to ni presenetljivo, morda tudi zato ne, ker se mladi avtor loteva sodobne teme, kot se je še nihče ni: v njem opisuje tujce z Zahoda in ozračje v "novočasni" Ljubljani, ki pa v njegovi vizuri ni provincialno dolgočasna, kot se navadno zdi.

"Ljubljana mi ni dala nobene druge možnosti kot to, da sem to, kar sem. Nobene. Ko pripotuješ v Ljubljano, te že takoj na začetku postavi na pravo mesto; na mesto tujca. S tega mesta se da sicer počasi, zelo počasi napredovati, ampak samo toliko, kolikor hočeš. V Ljubljani lahko, če hočeš, za vedno ostaneš tujec. Nič lažjega: celo spodbujala te bo pri tem. Ljubljana se diči s takimi, kot sem jaz. Šarmantni tujec iz Newcastla. V Ljubljani ti je lahko to, da si iz Newcastla, v ponos. Ljubljane ne zanima nič, nič drugega."

Tako rezonira eden glavnih likov za naše razmere te nenavadne knjige Duane, mladi človek, ki je prišel iz Newcastla, v Ljubljani pa s skupino Britancev, ki tu delajo kot prevajalci in lektorji, tvori tisti posebni pramen na podobi slovenske prestolnice, ki naj bi ji v zadnjih letih dajal vse bolj svetovljanski videz. Ta skupina je v tej pripovedi tista piščeva prizma, skozi katero opazuje resničnost in izreka svoja občutja in poglede nanjo. Se pravi, govori o prišlekih v Ljubljani in o Slovencih, o njihovih deželah, o Sloveniji in Škotski oziroma Angliji, pri čemer naj se takoj pove: iz obeh dežel so to ljudje tega časa, otroci kulture popularne glasbe in računalnikov, izobraženci, ki ne poznajo predsodkov kulturnega rangiranja. Prišlekom se življenje v dotlej neznanem, daljnem, "balkanskem mestu" zdi normalna stvar, saj v njem naletijo na samoumevni pogoj zanjo: določeno odprtost, toleranco, vsakršno svobodo do užitka. Samo v takem svetu se njihova zgodba sploh lahko razvija – zgodba žurov, srečanj z domačini, spolnih podvigov, iskanj pravih partnerjev itd., vendar pa ta zgodba ni tako brez problemov, kot bi se zdelo na prvi pogled. V neki končni točki se izteče v vprašanje smisla v sodobnem liberalnem svetu.

V prvi vrsti je zgodba seveda ljubezenska, a odeta v razpuščene avanture, toda tudi kulturna, moralna. A na tem mestu jo kaže le kratko označiti.

... Da je ljubezenska, je nemara razumljivo že zato, ker gre za ljudi, ki so večidel pravkar končali študije in se znašli na začetku poklicne, in če se lahko reče, življenjske kariere. A poklicna jim ni "problem": nobeden izmed njih zaradi dela nima težav; zato pa je tu kup zapletov s partnerji: ob užitkih tudi boleče prevare, živčna iskanja in razočaranja. Že zaradi tega je jasno, da je njihov zadnji cilj vendarle višji, višji od neobvezujoče igre teles, bolj v območju harmonije telesa in duha, v ljubezni kot ljubezni, a zamaskirani v obsceni jezikovni kliše. Tovrstno iskanje partnerja je osrednje gibalno pripovedi. Predvsem se suče

okoli Duana in Jenny; Jenny, ki pride v Slovenijo iz Glasgowa, kmalu postane njegova (Duanova) "cimra", a jima do konca dolge piščeve pripovedi usoda ne nakloni sreče, da bi se "ujela". Šele po dolgem približevanju, med katerim obračunavata s svojima preteklostma, se najdeta kot zaljubljenca, in s tem menda zaključita zgodbo.

To je seveda le gola glavna os dogajanja, na kateri pa je pisec nanizal vrsto situacij in prizorov v Ljubljani in v Angliji. Seveda so za slovenskega bralca najbrž zanimivejši tisti v Ljubljani, ki so napisani z nekoliko drugačne perspektive, kot je to običaj: večinoma s perspektive tistih, ki na "čudno" Slovenijo, njene meščane, uradnike, profesorje, podeželane, gledajo s svojimi očmi, v katerih pa ni toliko manj vredna, kot pravijo slovenski kompleksi. Nekje je o njeni prestolnici zapisana velika "pohvala": o tujcih, ki so v to mesto prišli iskat nekakšno smiselno, vsaj začasno zapolnitev svojega življenja – "avanturo" –, je brati, da "zdaj, ko sedijo v tem našem dobrem starem dolgočasnem mestecu, so prepričani, da živijo avanturo. Zaljubljujejo se v Slovenke, popivajo, razgrajajo in zganjajo vsesplošen razvrat kot svoje čase Henry Miller v Parizu. Ljubljana je zanje čisto pravi, čisto zadosten Pariz (...) Pri vsej tej zadevi so smešni samo tisti, ki živijo tukaj že trideset let in ves čas zavidajo ljudem v Londonu, New Yorku, Parizu, Los Angelesu, jokajo, v kakšnih rovtah morajo sami živeti, ves ta čas pa tukaj horda tujcev zganja orgije in so na splošno prepričani, da živijo eksotično avanturo svojega življenja. Pa še prav imajo. Srečneži. Pa prav tukaj. Jaz bi morala odpotovati pa v njihove kraje," pravi domača akterka iz te mešane družine tujcev in Slovencev.

S tem in pa z zapisanim že zgoraj je povedano marsikaj tudi o nraveh osrednjih likov *Grenkega medu*: da jim millerjevski način življenja ni tuj, da pa njihova vsakodnevna praksa vendarle ni millerjevska. Ne da bi sicer povsem zanikal njegov zgled, se mi zdi, da ga je lažje postaviti v vrsto neke domače – zdaj že tradicije, ki ima najopaznejše korenine pri Zupanu in jo v današnjem času predstavljajo razne smeri mlajših avtorjev in avtoric. Vendar se zdi, da gre pri vsem le za določene "stične točke" s to skromno tradicijo – *Grenki med* je samosvoj tekst najmlajše slovenske generacije – tako v vsebinskem kot jezikovnem pomenu, a v marsičem tudi nad produkcijo te generacije. S svojo dosledno pogovorno opolzostjo se iz nje v nekem smislu izloča, toda ni dvoma, da ni naključna ali izmišljena. V tem besedilu predstavlja tisti jezik, ki njegove nosilce dela pristne. Za marsikoga niso sprejemljivi, zato jim bo moteča tudi njih govornica, a "kriv" za to ne more biti njegov govorec – avtor –, ampak zatemnjeni vzvodi v družbi, ki tudi literarnim junakom določajo besednjak.

S tega vidika je literarna odločitev zanj ustvarjalna gesta.

Je pa Skubičeva ustvarjalna energija zanimivejša na nekaterih drugih segmentih pripovedi: recimo v zelo nazornih opisih, zelo spretnih prehodih iz situacije v situacijo, tj. nekakšni mojstrski simultanosti prizorov, ki so – če že niso zajeti s filmsko slikovnostjo – včasih podani v nekakšni presenetljivi hkratnosti. To prispeva k temu, da so posamezni liki prepričljivi, tudi simpatični:

na prvi pogled sicer (verbalno) grobi, toda vse prej kot cinični. Za prostaškimi izrazi je čutiti njihovo mehko, občutljivo nprav, ki išče – četudi skozi "avanturo" ali "tujstvo", omenjeno v začetku – utemeljenost ali smisel svojemu obstoju.

V tej luči je *Grenki med* svojevrstna tvorba – na ravni sodobne libertarne kulture izrazito delo. Toda tu se njegov doseg hitro konča. Njegovi junaki v sprepletu svojega okolja, lastnih ambicij, občutij, mišljenja, ravnanja ... pravzaprav niso ljudje več dimenzij: mar njihove situacije bralca ne z dolgočasijo, preden jim pride na kraj, mu marsikdaj ne povedo nič posebno novega? Jim ne manjka določene poezije in pa slutnjske breztemeljnosti/presežnosti prebivanja? Se generacija *Grenkega medu* vendarle ne giblje preveč usodno v risu pop kulture, ne pa tudi v risu moderne klasike? – Pač, prisotnost te klasike je sicer očitna, toda na poseben način – a opis in razmislek o tem bi bila že zapis druge vrste. Vsekakor je vloga te klasike v nekem bolj oddaljenem planu, kar je nemara eden od vzrokov, da *Grenki med* ne daje celovitega bralnega užitka. Da postaja Ljubljana svetovljansko mesto – to je nekam premalo ...

Jože Horvat

